

רק טיפה אחת... / סיפור

הרגשתי כאבים בצד, כעין דקירות שמחצו את הצד השמאלי של הגוף, אולם בערב ישבתי זמן רב וחממתי את גופי ליד התנור הגדול של בית החרושת, אז הוקל לי. אולם התחלתי להשתעל, כל הלילה לא עצמתי עין.

— אתה משתעל חזק. יש לך חום?

הוא שתק.

מבלי לדבר מששתי באפילה עד שמצאתי את העששית הקטנטונת שהכנו אותה להדלקת נרות בערב שבת. זה היה בקבוק קטן שעל פיו שמנו חתיכת פח, ניקבנו אותו ותחבנו לתוכו חתיכת סמרטוט, הוא הבהב בלילה, העלה פיח והאיר את עצמו בלבד, אולם אי אפשר היה להשיג נפט ולא פתילה.

משהודלקה העששית נרתע חברנו ונדחק לפינה. אולם אני הבחנתי מיד כי בלחיו נדלקה האדמומית האופיינית לשחפת. עיניו נצצו. ברור, היה לו חום.

— למה לא הלכת מיד לרופא?

— הלכתי. הרופאה אמרה לי כי עלי לאכול חמאה וביצים, לא לעבוד, להימצא במשך כל היום באויר צח. חי... חי... אויר צח, אמרתי לה, יש לי די והותר, אלא שבנוגע לחמאה אני מפקפק אם יעלה בידי להשיגה... חי... חי...

צחוקו היה שקט, כאילו היה מדבר על דברים של מה בכך. כנראה שכבר השלים עם גורלו. כמו כולנו. כל אחד ידע כי עליו למות, השאלה היתה רק מתי ומי יהיה הראשון בתור, הוא היה כעת בטוח כי הוא יהיה הראשון בתור.

— נו? שאל מישהו.

זו היתה שאלה טיפשית, אולם אי אפשר היה ברגע איום זה לשאול שאלה לא טיפשית. הוא התחיל שוב להשתעל, ואם כי נלחץ היה בפינה הבחנתי מיד, כי הוא מנסה לנגב את הדם שיצא מפיו עם השיעול.

קפצתי ממקומי. התיישבתי על ידו על גבי הקרקע המאובנת והתחלתי לדבר אליו:

— אתה צריך ללכת עוד פעם ולהסביר לה באיזה מצב אנו נמצאים, היא בודאי תשלח אותך לבית חולים, שם נותנים לאכול, אתה מבין? כמובן שלא נותנים שם חמאה וביצים, אולם אולי קצת חלב, אבל העיקר שלא עובדים, אתה ישן במיטה ללא כינים וללא פשפשים, ואתה מקבל כל יום מנת לחם. אתה מבין? כל יום מנת לחם. זה יעמיד אותך על רגליך. זה התחיל רק עכשיו, אתה צעיר ובריא ואפשר לרפא את זה מיד.

— אז אני אצא ממחלה זו ואמות מטיפוס או דיזנטריה. מה ההבדל?

— ההבדל הוא, אמר מישהו, בדיוק כמו ההבדל בין טיפש לחכם.

הוא הצטחק צחוק של לעג. שיניו היו אדומות מדם השיעול.

— היא אמרה לי שהיא מוכנה להכניסני לבית החולים, למרות שהוא מלא חיילים פצועים עד אפס מקום. יש אולי עוד מקום, אמרה לי הרופאה, בין החולים המסוכנים

כל ערב היינו מתכנסים בבקתה כדי להיכח אם עדיין קיימים אנו.

משש בבוקר עד שש בערב היה כל אחד מאתנו לבוש עור של בהמת עבודה. העינים הרעבות תרו בקדחתנות אחרי שיירי מזון, הידים עבדו כל עבודת פרך שהוטלה עלינו, מי בחפירת בורות, מי בסבלות ומי בעבודות "פקק". מנת הלחם היומית אכולה היתה כבר כמה ימים לפני כן. הראש, נטול מחשבה, התנועע ברשלנות על גבי הצואר הכחוש ולא ידע על שום מה הוא נמצא דוקא במקום זה.

ובערב היינו מתכנסים בבקתה, פושטים מעלינו את עור הבהמה ומתלבשים שוב איצטלא דרבנן. מנערים את העפר ואת הרפש מעל הנשמה ומוציאים אותה שוב לאויר העולם.

היתה אותה שעה שורה בבקתה אוירה דקדושה והיינו מרגישים כי עדיין חיים אנו וכי יש בידינו עדיין קורטוב של ישיבתיות, היינו של אנושיות ממשית שאפשר למששה בידים. מלבד אוצר חבוי של מחשבה שהסתתר תמיד בפינת הנשמה — לא היה לנו כלום. לא ספר ולא סידור תפילה. בתוך האפילה שהיתה יורדת על הבקתה וממלאת אותה עד ששיירה היו מתגלגלים על המפתן ומחוצה לו, היינו רואים את עצמנו שוב אפופים ישיבתיות, היינו נזכרים בשיחות, אימרות ובדיחות ישיבתיות והיינו מזכירים לשבח חברים שמתו בערבות סיביר או בהרי אוראל ברעב, בטיפוס או ביריה. היינו יושבים צמודים אחד לשני. לפעמים היתה הדמעה באה, מלטפת או מחייכת ולפעמים לא הספיקה לבוא עד שבאה האנחה ושברה את הגוף. אחר כך היה כל אחד פונה לדרגשו, מניח את עור הבהמה למראשותיו כדי שלא לבוא חס ושלוש לעבודה בלבוש של אדם.

וגם הערב ישבנו בצוותא. ומשום מה לא הרגשנו שאחד מאתנו טרם בא.

התברר, כי הוא עמד כבר מזמן בדלת ומפאת החשיכה לא השגחנו בו. הוא לא כעס על כך, ומשום שלא רצה להפריע לנו בשעות האושר שלנו, עמד לבד כל הזמן על מפתן הבקתה למרות שהוא ידע שהוא קודח, שאסור לו להתאמץ, וכי עליו ללכת מיד לבית החולים.

איני זוכר כבר מי הרגיש בו:

— נו, למה איחרת? נענשת על רשלנות במילוי תפקידך המלחמתי?

הוא לא ענה, נכנס פנימה, התיישב ככולנו על גבי רצפת החמר והתחיל מפזם לו ניגון ישיבתי, כדרכו. אולם פתאום תקף אותו שיעול.

הרגשתי מיד כי אין זה שיעול סתם, נדמה היה כאלו הוא רצה לזרוק מקרבו משהו שעמד לו בפנים, ראיתי בתוך האפילה את גופו הגבוה והרזה מתכופף עם כל התקפת שיעול, הנחרה שליוותה את השיעול הרטיטה את חלל החדר.

קמתי וישבתי על ידו: מה יש לך?

— לפני כמה ימים שכבתי כל הלילה על גבי אבנים, בלילה ירד שלג ולא הרגשתי בזה, כשקמתי בבוקר

— לא! צעקתי לתוך האפילה. הדממה שנשתררה פתאום הבהילה אותי. אף אחד לא ידע פשר צעקתי, אולם הוא היה עדיין שקט ושאל אותי:

— וכי סבור אתה שאשאר כאן כל הלילה? אין לי כוח. מוכרח אני לישון קצת, כי... כי מחר בבוקר אני הולך לבית החולים.

— כ—כ—? זה כל מה שאמרתי. לא היה בפי כלום מאשר המלה הזאת.

— טוב, אמר הוא. כעת אני אלך, הלילה אשכב ליד התנור ומחר בבוקר אלך לבית החולים, אני מקוה כי תבואו לבקרני.

— בוא, אני אלוה אותך. אמרתי.

אף אחד לא לחץ את ידו, אף אחד לא אמר לו כלום. הוא הבין כי אין להם מה להגיד, כי כל מה שאפשר היה להם להגיד לו כבר הגידו בפרקי התהלים. עינים ליו אותו, עינים ישיבתיות, יבשות וממשיכות להתפלל.

צעדנו בשביל שהוביל לרחוב. לא היה לי מה להגיד לו, ואף הוא כנראה חיפש מלים כדי להביע את אשר בלבבו. בסוף השביל התעכב וככה עמדנו רגעים אחדים אחד מול השני שותקים ומלאי דיבור כרימון.

— כ—כ—, אני מבין אותך, התחיל הוא לדבר אלי כשראשו מופשל לאחוריו ועיניו מבריקות לאור הירח שנתלה אותה שעה מעלינו. אין לך מה לומר לי, אולם אני בכל זאת רציתי משהו להגיד לכולכם, לכל החברים שלי, אלא שלא הספיק לי אומץ הלב — —

— אל נא, אמרתי לו, אני בטוח ללא כל ספק שתבריא ממחלה זו. כמובן כולנו מועמדים לאיזו מיתה שהיא, אולם לבי אומר לי שלא תמות ממחלת השחפת, רצונך האמון, ולא — אל תאמין, אולם אני מאמין בכך בכל לבי.

— יתכן, קולו היה שקט וחגיגי, יתכן ולא אמות ממחלה זו, כי אז אדבק ממחלה אחרת, אולם מה ההבדל, לא על כך רציתי לדבר, ברגע זה נזכרתי — — הוא הפסיק: בוא נשב על גבי האבן הזאת, מוטב לשוחח קצת, מי יודע מתי נוכל לשוחח שיחה לבבית כזאת —

— ברגע זה נזכרתי מה ששמעתי פעם מגדול בתורה, כי כל אדם עמל כל ימיו כדי שהמצבה על קברו תהיה יותר משובחת. אנו לא עבדנו על כך במשך השנים המעטות שלנו ואם מישוהו מאתנו ימות כאן, תהיה המצבה שלו פשוטה מאד — מספר אבנים שיושלכו על ידי הנשואים על קברו שיכרה בהרים. היכן תהיה המצבה שלי או שלך או של יתר החברים שלנו הפזורים על פני המחנות, היעזרות ובתי החרושת? היום אני הולך לבית החולים, מי יודע מתי יבוא תורו של השני. אולם עלינו לדעת, אתה שומע אותי? עלינו לדעת כי השני, זה שישאר אחרי הראשון, השלישי שישאר אחרי השני וכן הלאה, חייב להיות מצבתו של חברו השוכב בקבר. הבנת אותי?

— הבנתי.

הלבנה כיסתה את שנינו כאילו רצתה להחביא את מחשבתנו מפני העולם שהתבוסס בדמו. עמדנו אחד ליד השני וכל אחד מאתנו חשב שזוהי הלילה האחרון שאנו מדברים ככה. ברגע זה הצטמק כל היקום מתחת לרגלי שני אנשים שלא נשאר להם בעולמם אלא המצבה בלבד. שלא רצו ממנו כלום מלבד אותו דבר.

ביותר. אם אינני חושש לחיי, היא מוכנה לסדר בשבילי מקום אפילו מחר.

— מה פירוש "אם אינך חושש לחיך"? תמה אחד מן האפילה הקרובה.

— בחלק מבית חולים זה שוכבים החולים במחלות המדבקות ביותר, דיזנטריה, טיפוס-בהרות וכדומה, היא אינה מוכנה לקבל אחריות שלא ישכיבוני מיד במיטתו של מאן דהו שמת לפני דקה אחת מאחת המחלות המידבקות. ואז...

לא עלה בידי אור העששית הדליל אלא למרח את תוי פניו באפרורית, היא הבלטיה את חוטמו שהזדקף יותר, רסיסי זיעה בצבצו על חודו, סנטרו המחודד רטט. הזדעזעתי כשהמחשבה פלחה את מוחי: "הוא נראה כמת".

רגעים ארוכים שררה דממה. היא העיקה על כולנו והרגשתי שכל אחד מחפש לו הזדמנות למרר בבכי. רק הוא פיזם קטעי ניגון בלתי ידוע לנו, אצבעותיו הקישו על גבי רצפת החמר המאובנת, הוא פיזם לאט ובלחש ופתאום התחיל להתנועע אנה ואנה, נדמה היה כאילו רצה גופו לנגוע בכל אחד מאתנו. בחלל האפלולית גדל ראשו ומילא אותו — —

— אני אלך בכל זאת. הוא הפסיק באמצע דבריו. הרים את ידו ונגע בכתפי, אתה יודע, אמר לי כשהוא מתרוכן עלי ונזהר שלא להתקרב יותר, חז"ל אומרים ששכינה נמצאת למעלה ממראשותיו של החולה, אולם לי אין מיטה לשכב עליה, היכן נמצאת השכינה על ידי? הוי אומר בכל מקום שאני נמצא שם, על גבי הלבנים המושלגות או בתוך הבור שאני כורה, וגם כאן היא נמצאת, הנה היא. הוא פשט את ידיו לפניו כאלו רצה לתפוס משהו, החזיקן ככה זמן מה, ונפל באנחה על הכותל — — אני חולה. הבה נגיד תהלים בצוותא, השכינה בודאי שומעת.

אחד מאתנו קם, התנועע זמן מה סתם ככה, אחר כך השעין את ראשו על הכותל והתחיל לומר "משכיל לדוד" באותו הניגון שאמרוהו בישיבה.

כולנו קמנו, רק הוא נשאר יושב נשען על הכותל. לא יכולתי לראות אם הוא אמר אתנו או לא. הנפט בעששית אזל, היא הרטיטה כמה פעמים וכבתה. האפילה קירבה אותנו אחד אל השני, חיבקה אותנו, את הרטט שבתפלתנו. אולי נדבקו גם הדמעות בנפולן על הרצפה. לא צעקנו ולא מיררנו בבכי, היו אלה דמעות חרישיות המפכות ממעמקי הנפש. התפילה שלנו יצאה דרך הדלת הרעועה, עברה את הבורות שחפרנו, את הקברים שכרינו, את הלבנים שנשאנו על שכמנו ואת הרעב ששכן בקרבנו. אולי לא התפללנו כלל עליו, אלא כל אחד על עצמו, על חייו המרוסקים. הכמיהה התפללה, הגעגועים לרגעי נשמה טהורים — עמדו ליד הכותל והדמיעו.

ופתאום הרגשתי את ידו על שכמי. כינסתי את שירי האהבה שנשתיירו בי וליטפתי את ידו הקרה והמזיעה. הוא הרגיש בזה והחזיר לי לטיפה — :

— אני הולך.

— לאן?

— לישון.

— גם אני!
— גם אני!
— גם אני!

היתה זו החלטה קשה מאד. לא רק הקושי של הושטת יד העיק עלינו, אלא חששנו שמא לאחר שנבקש פעם-פעמיים נתרגל לזה ואחר כך כבר לא יהיה קשה עלינו לקבץ נדבות גם עבור עצמנו, לגבינו היתה זו ההידדרות השפלה ביותר.

— אני מציע, אמר אחד, לבקש רק פעם אחת ביום מיהודי אחד. לא יותר. בכסף הזה נקנה בשבילו חמאה או חלב או פיתה לבנה לאותו יום. נקנה בכל הכסף, לא נשאר פרוטה למחרת. נסביר לנותן בשביל מי אנו מבקשים את הכסף, נודיע לו היכן הוא שוכב ומהי מחלתו. נבקש ממנו שיבוא בעצמו לראות את החולה, כדי שיהיה בטוח שאין אנו מבקשים עבורו.

— וכל יום יבקש אחד מיהודי אחר.

— וכל יום יביא לו אחר את האוכל.

— ומה נגיד לו אם הוא ישאל אותנו מהיכן השגנו את הכסף?

לרגע נשתתקו כולם. היתה זו באמת שאלה קשה, שמא הוא יסרב לקבל את האוכל שנקנה מכספי נדבות, אולם לא היתה לנו ברירה אחרת, נסביר לו איך שהוא, הוא יודע את מצבו.

השתכבנו על גבי הקרקע. הלבנה לא רצתה להיכנס לבית, אולי חששה שמא תידבק מצערנו, אולם הלילה רבץ על המפתח, עצוב כמונו, הוא רשרש בעלי הערבה שכיסתה את גב הבקתה, הרטיב בדמעותיו את השמשה של החלון הקטן ויבב מתוך גרונו של כלב רעב. לבסוף נכנס בינינו, כיסה אותנו, וסתם את הדלת בגופו המסורבל.

ג

נגשתי לקיוסק בפינת הרחוב. יהודי בעל זקן ארוך, דבר נדיר בימים אלה, מכר שם מים מהולים במשהו שאי אפשר לעמוד על טעמו. אולם מכיון שבכל העיר אי אפשר היה לקנות משהו אחר במחיר סביר, שגשג עסקו ושמו יצא לפניו כאדם אמיד, שיכול להרשות לעצמו לאכול לחם כאוות נפשו ואף לקנות מזמן לזמן תפוחי אדמה או קמח במחירים פנטסטיים.

הוא הכיר אותי מתוך שהייתי עובר על פניו יום יום בלכתי לעבודה ובחוזרי ממנה, היה אומר לי בחגיגות רבה "בוקר טוב", ולפעמים אף מוזג לי כוס של מים עם ה"משהו" שלו ואומר:

— תברך בקול ואענה אמן, והיה זה שכרי.

משנגשתי כעת הוא חשב כי ברצוני לשתות. אולם אני נגשתי מיד לענין.

— אני רוצה ממך נדבה.

— מה? תמיהתו היתה כה רבה עד שלא ידעתי מה עושים ברגע זה. עמדתי נבוך וזה עוד הגביר את חששו כי למעני אני מבקש.

— אתה? אתה עובד, הלא כן?

— לא למעני, חס ושלוש, חבר שלנו שוכב בבית חולים, הוא חלה בשחפת לפני כמה ימים, הרופאה הכניסה אותו היום בבוקר לבית החולים, הוא זקוק לאוכל משובח, אין

— ואם כולנו כאן נמות, הרי ישארו בעולם חברינו שביחד עמלנו בתורה ורצינו להרכיב את כל העולם על כתפנו, ורצינו לפורר את לבנו ולחלקו לכל דורש — הם יהיו המצבה שלנו, והנה יתהלכו על פני העולם אנשים-מצבות כשעל לוח לבם חרותות המלים:

"פה נטמנו בני הישיבה, פלוני, פלוני ואלמוני תנצב"ה."

— ואני רוצה, הוסיף הוא לדבר בלחש, שאתה תהיה המצבה שלי. הכרת אותי יותר מאשר יתר חברינו. שוחחנו הרבה, הבנו אחד את השני. וכשאתה תתהלך אחר כך — קח נא גם אותי על כתפך, זה יהיה קשה, קשה מאד, אולם זוהי בקשתי, בקשתי... האחרונה...

— ומי אחרי? שאלתי.

— תבחר לך את היותר קרוב ללבך. לילה טוב. הוא לחץ את ידי בכל החמימות שעדיין נשארה לו והלך.

הלבנה עזבה אותי ונחפזה אחריו.

ב

כשחזרתי לבקתה ישבו כולם צפונים בתוך צערם, כל אחד וצערו שלו.

— מה הוא אמר?

סיפרתי להם. אף אחד לא הגיב על זה, אולם כעבור שעה ארוכה של שתיקה. פילס לו קולו של אחד בין שכבות הצער האלים:

— אני נושא בחובי את מקומי בישיבה. אתם זוכרים? מקומי היה ליד החלון הענקי, המקום הראשון בספסל ותמיד היה נדמה לי, כי זרם הלימוד עובר על ראשי, מפלס לו דרך בין הזמזום הסמיך ויוצא החוצה. לפעמים דמיתי כי רואה אני כאילו הוא מתאבך למעלה ואחריו נהר של ניגונים ושל כיסופין. הייתי מרים את ידי כדי לטבול אותה בזרם הזה. הייתי שומע את קולות חברי מלפנים ומאחור, כל אחד וניגון משלו שהיה אורגו בתוך לימודו, לפעמים הייתי מציץ בסבכי הפנים המרוכזים ומכניס בקרבי בהיקת עינים של זה או גץ של שמחה משל שני.

את כל זה אני רואה בחובי עד עכשיו. אם תרצה הרי זו מצבה. אני לא אשאר אותה על קברי אלא אניח אותה למראשותי בקבר, אבוא לפני בורא העולמים ואגיד:

— בוראי! איני יודע היכן הם חברי, אולם שמרתי את נשמתם ואת ניגונם, שזרתי את שמחתם ואת יגונם בתוך אנחתי וחיוכי. והנה הם לפניך.

יתכן ובעיניו צצו דמעות ויתכן שהשמחה העילאית שרתה אז על פניו. דיבורו היה שקט ונימה של תפילה היתה נסוכה בו.

— מוטב שנחשוב כיצד אפשר לעזור לו, אמרתי.

— לי אין כבר מה למכור, לאף אחד מאתנו כבר לא היה מה למכור, בעבודתנו הרווחנו את לחמנו בלבד, החולה היה זקוק לאוכל טוב. מהיכן ניקח אותו?

— אתה יודע מה? נלך לבקש נדבות עבורו.

הרגשתי זעזועו של כל אחד. גם החשיכה נדדעזה למשמע מלים אימות אלה.

— ל-ל-לא! זעק אחד מאתנו. אמות ולא אבקש נדבות.

— בשבילך לא, גם לא בשבילי, אולם בשבילו. הוא ימות!

— אני אלך. אמרתי. מחר מיד אחרי העבודה.

שפתיו על גבי, כאלו מישהו נגע בי ורצה להגיד לי סוד באוזני ממש.

הפניתי את ראשי אולם אף אחד לא היה. הדרך גלשה אחרי חרושה על ידי אופני העגלות הגבוהים. הבתים האחרונים של העיר כבר היו מאחורי והייתי יכול להבחין בשלד הארוך של בית החולים, ואז הוא שוב פעם הגיח, הפעם מכל הצדדים, לחש לי משהו שתחילה לא הבנתי, אולם אחר כך התברר לי:

— תטעם משהו מן השמנת, הרי אתה תפול מאפיסת כוחות. מי יביא לו את האוכל אם אתה תמות ברעב? תטעם משהו, קיממא, מקצת מן המקצת, רק טיפה אחת, רק להחיות את נפשך...

— לא, לא, לא! התחלתי לרוץ ולצעוק. לא, לא, לא! אני לא, אני לא אטעם. זה חיים, זה שלו, זה נדבה.

טיפש, אמרתי לעצמי, למה אתה צועק, וכי מי מאלץ אותך לטעום מן השמנת. אתה עייף ומשום כך נדמה לך שמישהו מדבר אליך. תנוח קצת.

התיישבתי על גבי אבן. רעדתי כולי ושכבה עבה של זיעה כיסתה את כל גופי. האוכל רטט אתי וחששתי שמא תשפך השמנת. הצמדתי את שתי ידי לפיתות ובאותו רגע הרגשתי כי טעמן חודר דרך הידים הרעבות לתוך גופי, הדם התחיל לצעוק: אכול! ופתאום, כנראה מתוך שידי רעדו, נשמטו הפיתות מעל גבי הצלחת והשמנת נתגלתה לעיני קמו לרגע, אינני יודע אם היו אלה דמעות שסינוורו אותי או עלפון של רעב שתקף אותי למראה השמנת. ראשי התחיל מאליו להתרוכן על גבי הצלחת, להתקרב יותר ויותר, ריח השמנת היה כה קרוב לאפי, הלובן הבהיק והנה הרגשתי פתאום כי פי כמעט בתוך השמנת... רק להוציא את הלשון, לנגוע בלבד, לא לאכול רק ללקק לקיקה אחת, לקיקה כלשהי, לא לבלוע, לטעום ולהוציא רק לרענן את הפה היבש.

ואמנם שלא בידיעתי הוצאתי חודו של לשוני, אולם הרעיון שאני אספתי לשם כך נדבות, שחברי שוכב בנית החולים חולה מסוכן, שזה עבורו, שתהיה זו גניבה לא של שמנת אלא של חיים — הרתיע אותי. עמדתי ככה שעה ארוכה רוכן על גבי הצלחת. לא הצלחתי לזוז מן המקום ולא ידעתי כיצד מתחילים לצעוד הלאה, הרי הוא מחכה שם, זמן הביקור היה רק בשעה זו, ואני לא יכולתי לזוז. והקול מאחורי גבי עדיין לוחש לי:

— אף אחד לא ידע, אף אח — — ד, בורא העולמים מכיר ויודע עד כמה הנך רעב, לגבי החולה לא יארע כלום אם הוא יקבל לקיקה אחת פחות, והרי הוא מקבל פיתות לבנות, ושם יש לו גם לחם ואולי גם מרק. אולי גם אתה חולה, חולה מסוכן?

אזרתי שארית כוחותי והתחלתי ללכת. קשה היתה הליכה זו, אולם הבנתי שאם אעמוד עוד רגע אחד במחשבות אלה, עלול אני לאכול את כל השמנת. התחלתי לרוץ, הדרך הבלתי סלולה הכשילה את רגלי, מעדתי פעמים רבות אולם למרבה הנס לא נפלתי. אנשים שעברו עלי תמהו לראות שאני רץ ומחזיק צלחת מלאה, אולם לא שמתי לב להם, חברים אינו שוכב בבית חולים, ואחריהם אינו רץ השטן בעצמו ומגרה ומגרה.

הגעתי לשער בית החולים כשאני כושל, נשענתי עליו וחכיתי עד שיפתחו לי.

לנו כבר מה למכור והחלטנו כולנו, פה אחד, לאסוף בשבילו כסף כדי להחיות את נפשו.

אמרתי את זה בנשימה אחת. רעדתי מהתאמצות. הוא הרגיש בזה, הבחין גם בזיעה שבצבצה על פני.

— מי היא הרופאה? שאל.

עניתי לו.

הוא הזדקף: זוהי בתי, הבכורה שלי. גם היא חלתה פעם בשחפת אולם נרפאה. היא מומחית למחלה זו. אני אתייעץ אתה מה שיש לעשות, אולי יעלה בידי גם לאסוף כסף אצל אחרים, מצוה גדולה היא זו. בנתיים יקבל נא מר כמה שיש לי באמתחתי.

היה זה סכום ניכר. הוא תחב את הכסף לידי הרועדת: אל תתעצבן ידידי, אינני יודע מה יהא עמי מחר. מוטב שתרוץ מיד לשוק ותקנה מאה גרם חמאה, פיתה לבנה ואולי יספיק לך גם לחצי כוס שמנת. היכן אתה גר? אולי אוכל להביא לך, לא. מוטב שאביא בעצמי לבית החולים, הוא במחוזי או בעירוני?

— במחוזי.

— טוב, טוב. רוצי!

התחלתי לרוץ אולם הוא החזיר אותי. וכלי לשמנת היכן? בכיס שלך תיקח, ודאי גם הוא קרוע, הא? הוא נתן לי צלחת עמוקה. "היזהר שלא יחטפו לך, זה דבר יקר ערך מאד ורעבים מסתובבים בחוצות ומחפשים הזדמנויות כאלה. גם את החמאה תשים בכיס ותכסה אותה שלא יראו, המשטרה עלולה לחשווד כך שאתה עושה עסקים שחורים ויכול להרשות לעצמך לקנות חמאה, ואולי גם את הפיתה הלבנה תחביא מתחת למעילך.

— יש שם הרבה כינים.

— המ... טוב, כרצונך, אני מחויב להגיד לך. מחר אהיה אצלו. רוצי!

רצתי ככל שכוחותי הרשוני. אלא שלא מצאתי בשוק חמאה. קניתי, איפוא, שלש פיתות לבנות וצלחת מלאה שמנת. היתה זו סעודה שלא יכולתי אף לחשוב על שכמותה. כפיתי את הצלחה בפיתות ועטפתי את הכל בסמרטוט שמצאתי בבקתה.

הלכתי אליו כשכולי מלא שמחה. הלכתי לאט לאט, כל טיפת שמנת שוויה — כטיפת חיים, היה בה לא רק חיו של החולה, אלא גם הצער והבושה שלי ושל כל חברי. עלול הייתי להיכשל במשהו וליפול ולשפוך את הכל, עלול הייתי לשכוח לרגע מה נמצא בידי והיסח דעת זה יכול היה לנצל מישהו כדי לחטוף ממני את האוצר.

צעדתי בזהירות רבה. והדרך ארוכה מאד. למעלה מקילומטר וחצי מהשוק ועד בית החולים.

הדרך היתה יותר ארוכה מאשר שיערתי. הייתי עייף מאד. אוכל לא בא לפי מאתמול אחרי הצהרים שעה שאכלתי את מנת הלחם של היום. שתייתי אמנם כוס של מים עם "משהו" אצל היהודי הטוב שלנו, אולם זה עזר לי להזיע עוד יותר. ישבתי כמה פעמים על גבי אבנים שנזדמנו לי בדרך אולם לא הספיק לי כבר הכוח לקום ממקומי לאחר שנחתי קיממא.

— המשכתי.

ופתאום הגיח מישהו מאחורי. לא, בודאי שאין זה בן אדם. זאת ידעתי ללא ספק, אולם בכל זאת הרגשתי את משק

כנראה שריח הפיתות הלבנות נכנס לתוך דמו, עיניו נפערו וכאילו יצאו מחוריהן, בעיניו הוא כבר אכל את הכל, בלע כל כזית בכל רמ"ח אבריו, אולם ידיו עדיין לא רצו לקחת את האוכל הנכסף.

— להשליך את זה? הלמתי עליו. חבל, האמן לי כי אין זו נדבה, אתה יודע עד כמה נזהרים אנו, לא הייתי עושה את זה דוקא בשבילך, אולם נתנו לי עד "לכשירווח", האין אתה מאמין כי "תשועת ד' כהרף עין", אולי נרויח משהו ונחזיר לו...

ראיתי את ידיו כשהן לאט לאט מתקרבות אל האוכל, עיני נצמדו אליהן, רציתי שגם עיני יעזרו לידי להתקרב יותר. הנה כבר שכבו הידים שלו על אדן החלון, נעמדתי על בהונות רגלי עד שעלה בידי להכניס את האוכל לצד השני של הסורג, כעת מונח היה האוכל על ידו. ידיו התקרבו עוד יותר, נגעו פעם פעמיים, נרתעו ושוב חזרו אל האוכל, כעת הוא מחזיק כבר את האוכל בשתי ידיו אלא שעדיין לא הגביהו מן החלון.

— אני ממחר לעבודה, שיקרתי. אנא.

ופתאום נזכרתי בשיחתנו אתמול בערב, שוב התרוממתי על בהונות רגלי ודברתי אל פניו שהשחפת בערה בהן:

"עלינו לדעת, אמרתי לו בלהט, כי השני, זה שיבוא אחרי הראשון, השלישי שישאר אחרי השני, וכן הלאה, וכן הלאה — חייב להיות מצבתו של חברו". אתה רצית שאני אהיה המצבה שלך, אולם אם תבריא יתכן ואתה תהיה המצבה שלי, האם אתה לא היית עושה הכל למעני? והרי אתה המצבה שלי, אתה ה'פ"נ' שלי, נכון? האם אתה לא היית מבקש נדבות כדי להחיות אותי, למרות שאתה בעצמך היית מת ולא מבקש נדבות בשבילך, נכון?

— ננ-ננ-כון. רעדו ידיו ועיניו לא סרו מן הפיתות הלבנות ומן השמנת שעדיין הבהיקה וזרחת מן השמן שבה.

— ואם אני אשכב כאן גם אני לא אקבל כלום. נכון?

— ננ-ננ-כון! הפליט פיו הרעב. הוא לא שמע מה שאני מדבר. הוא התרוכן אל האוכל יותר ויותר, כעת נגע חוטמו הדק, שחודו קבל צבע של טחול — בשפת הצלחת. הוא הרים אותה, הביט עליה ארוכות כאילו מצא בה דבר של חידוש. ופתאום חיבק בשתי ידיו את הצלחת, הרימה בבת ראש והתחיל להריקה בחפזון לתוך פיו. לא יכולתי לראות את פניו אלא לאחר שגמר לאכול, הן היו מלוכלכות... מאושרות. הזיעה ניגרה ממנו. הוא הביט עלי בעינים של אושר שהתווגה לא רצתה לעזוב אותו. שעה ארוכה הוא עמד כשהצלחת בידי ולא דיבר כלום, אחר כך החזיר לי את הצלחת, ניגב את פניו, נשען על גבי אדן החלון ואמר: — יודע אני כי בשעה שהלכת עם האוכל הטעים הזה אלי, עברת שבעה מדורי גיהנום, אתה רעב כמוני, זה היה נסיון העלול להטביע את חותמו על כל החיים שלך ו...שלי —

— אם נחיה, הוא סיים.

נשארנו לחיות בעזרת השם.

השוער הביט על לבושי, הבין כי אני מלא כינים והחליט ללא פקפוק:

— לא תוכל להיכנס, אחא, אני אביא את האוכל.

ידעתי כי בדרך "יאבדו" לפחות שתי פיתות, דבר זה היה מקובל וזו היתה פרנסתו העיקרית של השוער. התעקשתי שלא אתן לו את האוכל, שיראה לי היכן חדרו של חברי ואני אמסור לו את האוכל דרך החלון.

— החלון מסורג, אמר לי השוער. הוא שוכב במחלקה שאסור לגשת אף לחלון.

— אז אני אחכה עד שתבוא הרופאה. היא תרשה לי.

— אתה מכיר אותה?

— כן, שיקרתי. היא ידידה שלנו, הרי אתה יודע שלא היה מקום בבית החולים ובכל זאת היא הכניסה אותו מהיום למחר.

זה השפיע עליו. טוב, אמר לי, אבל לחצר אסור לך להיכנס, יזרקו אותי מכאן אם יראו אותך. אתה מבין, הכינים שלך...

כן, אני מבין. אני אגש לחלון, אוכל לדבר איתו ולמסור לו את האוכל.

ד

חברי בעצמו פתח לי את החלון. ראה מה שהבאתי לו ונרתע אחורה: מנין לקחת כל זה? הרי אין לנו כבר מה למכור. הלכת לבקש נדבות? ראיתי את עיניו שגדלו ונתרטבו, צער עמוק בקע מתוכו, הוא הביט על האוכל המגרה. כמוני עברו בודאי במוחו מאותן המחשבות, גם הוא היה רעב, הוא ידע את מצבו, אולם הרעיון שזה נאסף עבורו לא נתן לו לקחת מיד. לפתע הוא הושיט את ידו דרך הסורג באמרו:

— תן לי לנגוע בזה, אה! כמה שנים כבר לא היה דבר זה בידי, שלא לדבר כבר על הפה. ידו הלבנה, הכחושה והרעבה רעדה כאשר נגעה בפיתות הלבנות, עיניו הרעבות הוצמדו לשמנת, הוא החזיק זמן מה את ידו על גבי האוכל, ליטף את הפיתה, טבל בקצה אצבעו בשמנת, ואני הרגשתי, כי הוא נלחם קשות עם עצמו להחזיר את היד.

— שמע, נצנץ רעיון במוחי, כעת מוכרח אתה לקחת את האוכל, אתה יודע... המחלה שלך היא קצת מסוכנת לאחרים... אתה מבין? אני אינני רוצה לומר לך... אולם אתה צריך לדעת...

—מה? הוא לא הבין אותי. מה אתה רוצה להגיד?

— אני רוצה להגיד, אזרתי את כל אומץ לבי, כי לא אוכל לעשות כעת עם האוכל כלום, כי אינני רוצה למסור את זה למישהו, אולי הוא ידבק, אתה צריך להבין כי לאחר שהחזקת את זה בידיך שוב לא יהיה זה נכון למסור את זה למישהו אחר שיאכל. אתה מבין?

— אני לא החזקתי, מיהר הפחד להפליט מפיו מלים. אני לא... אני אינני יכול לאכול, אני... אולם הוא הבין כנראה שהצדק אתי. אני קרבתני אליו עוד יותר את האוכל,